

GIANNI SOLLA

NEEM ME MEE

XANDER

ROMAN

Tora e Picilli (Caserta), 1942

In Tora stond ik bekend als de varkenshoeder, de enige zoon van Tommaso Raffaele Fortunato Buonasorte, oftewel *Fortunà*, de geluksvogel, die analfabeet was, zwakke longen had, paddenstoelen stroopte, eigenaar was van vijftien varkens en lid van de fascistische partij in Caserta.

Plattelanders waren we, we wisten alles van het land, van dieren, maar niets van mensen. Mijn vader zei dat naar school gaan geen nut had: één varken plus nog één varken maakte twee varkens, en als je dat wist, kon je ingewikkeldere berekeningen ook aan.

‘Als je weet hoe kleine dingen werken, begrijp je de grote ook,’ zei hij, terwijl hij meel met zemelen mengde in de ijzeren emmer voor het voederen van de dieren, die ongeduldig wachtten.

‘Ja,’ antwoordde ik, al klopte het niet, want in ons dorp had niemand meer dan veertig varkens of veertig geiten, en de grootte van de wereld kon je niet raden omdat je toevallig wist dat één varken plus één varken twee varkens maakte.

Buonasorte heten we met onze achternaam, voorspoedig lot. De ouderen, die hun dagen slijten met zitten op het plein, zeiden weleens dat in woorden óf de waarheid besloten ligt, óf juist het tegenovergestelde. Als je mijn familiegeschiedenis beschouwt, van mijn grootouders van vaderskant, die in de groeve bij Maddaloni werkten en omkwamen bij de explosie van december, tot aan mij toe, geboren met een ongelukkig rechterbeen, is het niet moeilijk te snappen welke van die twee je moet lezen in onze achternaam.

De varkens verkochten we op de markt, of mijn vader slachte ze op de plaats voor de stal. Ik wist van elk varken wie de vader en de moeder waren en wie de broers en zussen. Ik wist het tot vijf jaar terug en ik kon de twee belangrijkste stambomen waaruit ze allemaal voortkwamen opzeggen. Ieder gaf wel iets door aan zijn kinderen, uitgezonderd de Zwarte, die eerder leek voort te komen uit de eikenbomen in het bos. Ik droomde ooit dat het hout openspleet en dat de oude eik kreunde als de koeien. De Zwarte was wild, vals, niet te temmen. Hij was het gevaarlijkste dier in heel het dorp en mijn vader keek uit naar het moment dat hij hem kon verkopen of slachten. Hij was het enige beest waar ik bang voor was, en het enige wezen op aarde waarop ik had willen lijken.

Die dag arriveerde mijn vader rond elf uur bij de stal. Hij was in het dorp geweest, medicijnen halen voor mijn zus Rosetta, die de hele nacht had liggen hoesten. Ik had haar door de wand heen gehoord, het leek of ze een grot in haar borstkas had. Mijn moeder zei de hele tijd: ‘Het gaat zo over’, maar het ging niet over.

Rosetta had voor het tweede jaar op een rij bronchitis op-

gelopen en we hadden gehoord dat er in Napels al twintig kinderen waren gestorven aan de hoest. Mijn moeder had het prentje van de Onze-Lieve-Vrouw van Pompeii op Rosetta's borst gelegd en aan ons gevraagd of we een kruisteken wilden slaan. Mijn vader had tien minuten afgewacht om te zien of hij met de behandeling met de Madonna misschien geld kon besparen op dokter Scognamiglio, maar om drie uur 's nachts was hij toch naar het dorp gelopen.

'Het gaat zo over, het gaat zo over, Rosetta. Geen zorg. Zo meteen komt de dokter en die zegt wat je moet nemen, en als hij je niet helpt, dan doet Maria het zelf.'

Dokter Scognamiglio schoof het prentje van Onze-Lieve-Vrouw van Pompeii, dat mijn moeder intussen onder Rosetta's hemd had gestopt, aan de kant en zei dat Rosetta haar mond moest opendoen. Toen tastte hij haar armbotten af. Ik had wel gezien hoe de dokter keek toen hij bij ons binnenkwam en hij keek weer zo toen hij Rosetta's keel vanbinnen zag.

Na het onderzoek gaf hij mijn vader een briefje met daarop de naam van het medicijn dat hij moest gaan kopen. Mijn vader probeerde het te lezen, hakkelend, struikelend over de letters. Daarna had hij het aan mijn moeder gegeven.

Rosetta was de enige die het, tussen twee hoestbuien door, kon nazeggen.

'Goed zo,' zei de dokter, al bedoelde hij eigenlijk: de enige hier in huis die de naam van het medicijn kan uitspreken gaat vannacht misschien dood.

'Jullie hoeven het niet te lezen. Ga maar gewoon naar de apotheker en overhandig hem dat briefje,' legde de dokter aan mijn ouders uit, terwijl hij het snoer om naar mijn zus' hart te luisteren in zijn leren tas terugstopte.

Zodra Scognamiglio de boom met twee kruinen naast onze voordeur was gepasseerd, telden mijn vader en moeder het geld in de la. Ik ging slapen met het beeld van de bankbriefjes op tafel in mijn hoofd en zonder te weten of ik mijn zus de volgende dag nog zou zien.

‘Het water voor de beesten?’ was het eerste wat mijn vader vroeg toen hij van het dorp terugkwam.

‘Heb ik ververst?’

Hij keek in de drinktroggen.

‘Dit lijkt jou ververst?’

Er zat een laagje water in waarboven vliegen gonsden.

Ik boog mijn hoofd.

‘Het is het eerste wat je moet doen. Je mag het niet vergeten. Als de beesten doodgaan, gaan wij ook dood.’

Aanvankelijk sprak hij kalm, maar daarna gaf hij een trap tegen de emmer waardoor het bodempje water dat erin zat wegvloeide. De vlek breidde zich uit over de grond en het minuscule riviertje dat daaruit voortkwam, sijpelde in de richting van mijn voeten.

Ik had liever gehad dat hij me eens sloeg, zoals hij met de varkens deed, zodat ik wist dat ik evenveel waard was als zij.

‘Hup, geef die beesten water.’

De dieren voelden iets aankomen en de Zwarte raakte geagiteerd. Mijn vader greep de kraag van mijn trui en draaide mijn hoofd om, omdat hij wilde dat ik hem aankeek.

‘Die varkens zijn heiliger dan jij en ik samen. Nog eens en dan zwaait er wat.’

Hij had gelijk.

Op dat moment nam de Zwarte een aanloop en met zijn

wilde, gespierde dierenkop bonkte hij tegen de balken van zijn verblijf. Mijn vader deed een stap naar achteren en liet me los. De klap was hard: het hout boog door en hij had een paar splinters in zijn kop gekregen. Als varkens sterkere tanden hadden, moesten we banger voor ze zijn dan voor wolven.

‘Hij is dol geworden, het rotbeest,’ zei mijn vader.

De Zwarte had het voor me opgenomen.

Mijn vader greep de hark en liep naar het hek.

‘Ik zal je leren, rotjoekel,’ riep hij en hij sloeg hem hard op zijn rug.

Ik dacht dat hij hem zou breken.

‘Stop,’ riep ik.

De Zwarte vluchtte naar de verste uithoek van het verblijf. Mijn vader ging het hok niet in, omdat de Zwarte hem met één kopstoot omver kon duwen.

‘Ik vermoord je, jij bent aan de beurt,’ tierde mijn vader verder in het dialect dat de levenden en de doden van ons dorp met elkaar verbond. Die unieke taal die in het begin der tijden werd gesproken door zowel mensen als dieren.

‘Ik ga water halen,’ zei ik. ‘Ik zal het niet meer doen, het was mijn schuld.’

De klappen waren voor mij bedoeld, maar hij had een manier gevonden om ze pijnlijker te laten zijn.

Mijn vader had aspiraties. Ik was zijn enige zoon en hij meende met mij aan zijn zijde de kleine boerderij die hij voor ogen had te realiseren. Maar mijn lichaam en mijn karige interesse voor ondernemen bleken ongeschikt voor zijn plannen en de jongen die zich met zijn slepende been door het dorp bewoog, was zijn grootste vernedering geworden. Mijn te korte been was voor hem een grotere vloek dan voor mij.

Misschien staarde hij daarom altijd zwijgend naar de foto's in de krant van de jongens die net gerekruteerd waren.

Fortunà had zo zijn manier van zwijgen: de hand om de kin en altijd bezig, alsof hij doodsbang was voor ledigheid. In het dorp stond hij bekend als een nette man, maar thuis waren we bang voor zijn driftbuien. Als hij het niet op mij voorzien had, dan wel op mijn moeder. Ik heb nooit begrepen wat hem ertoe heeft gedreven met zo'n felheid te geloven in het fascisme.

Je had bij elkaar negen emmers nodig om de watertroggen te vullen, achttien halve emmers, zesendertig kwart emmers. Met mijn mes had ik maatstreepjes in het aluminium gekrast. Als ik het water telkens tot aan het lange streepje liet komen, wist ik precies hoe vaak ik naar de kraan op en neer moest. Al toen de troggen halfvol waren, staken de dieren hun nek uit om te drinken. Hoe meer ze dronken, hoe meer mijn vader gelijk had. Alleen de Zwarte besloot hem dat niet te gunnen. Hij was de leider en zou als laatste drinken en pas als mijn vader de stal uit was.

‘Nou, hoor eens hier,’ zei hij. ‘Over een paar dagen komen ze en we moeten oppassen.’

‘Wie komen?’

‘Heeft niemand je dat verteld?’

Ik schudde van nee.

Hij raapte een takje van de grond en zwaaide het door de lucht alsof hij iets tekende.

‘Het is niet goed dat ze ze hierheen sturen.’

‘Wie dan?’ drong ik aan.

Al had ik de ouderen er op het plein best over gehoord, fluisterend, zoals altijd bij dingen die je eigenlijk niet mocht

zeggen. Ze vonden het niet goed en ze bleven zich afvragen waarom net bij ons. Op de een of andere manier moesten ze voorvoeld hebben dat de aangelegenheid haar weerslag zou hebben op iedereen. Ze zeiden dat er een brief uit Rome was gekomen met alle namen erin, door Mussolini persoonlijk geschreven. Maar in ons dorp kon haast niemand lezen, dus had Mussolini wel van alles op die lijst kunnen zetten. De beter geïnformeerden zeiden dat de lijst in een la op het kantoor van de burgemeester lag, in vieren gevouwen en met lak verzegeld, zoals alle geheime documenten.

‘Ze kunnen ze niet de oorlog in sturen én ze willen ze niet hebben rondlopen,’ zei mijn vader, ‘en dus sturen ze ze maar hierheen, alsof wij niet Italië zijn. Bij de volgende vergadering zeg ik het. Als een van hen bij dít huis aanklopt, mag-ie bij de varkens vreten en slapen.’

Emmers die tot het bovenste streepje vol zaten, waren zwaar. Ik probeerde zo min mogelijk water te morsen onderweg, maar mijn vaders aanwezigheid maakte me nerveus. Ik voelde de klappen die de Zwarte had gekregen nog altijd op mijn huid.

‘Eén misstap en ik verkoop ze in stukjes op de markt,’ zei hij, en ik wist niet of hij het over de varkens had of over de Joden die kort daarna in Tora e Piccilli zouden arriveren.

Voor het dorpsfeest kwamen er acteurs. Het was gajes, dat langs onbekende dorpen zoals het onze trok, maar dat wisten wij niet, we luisterden en lachten ons een kriek. Makkelijk publiek dat om niks lachte. Een mop over een man met allerlei tics die om de twee woorden float, en onze avond kon niet meer stuk. Er zaten ook toeschouwers tussen uit Civitella, Tuoro, en zelfs familie van mijn moeder uit Sessa Aurunca. Het was een koude avond, maar tante Tina droeg een dun katoenen truitje, want dat was het beste kledingstuk uit haar kast. Ze wilde goed voor de dag komen. Mijn vader, Furtunà, zei: ‘Die is dadelijk hartstikke ziek en dan kunnen wij fluiten naar het toneelstuk.’

Geen van de aanwezigen had zijn trouwring om, want die hadden ze jaren geleden allemaal ingeleverd tijdens de campagne ‘Goud voor het vaderland’. Als je het mij vroeg, was het ware doel daarvan niet het kostbare metaal innen, maar aan de Italianen uitleggen dat ze stuk voor stuk getrouwd waren met het fascisme.

De vlaggetjes wapperden in de wind. De burgemeester beklom het podium en bracht de Romeinse groet, en wij allemaal ook.

Ik had Mussolini nog nooit horen spreken. Ik had geprobeerd me zijn stem voor te stellen aan de hand van de foto die bij ons aan de keukenmuur hing. Furtunà had die uit een krant geknipt en hem naast het prentje van het Heilig Hart van Jezus gehangen, dus als je 's ochtends je kruisteken maakte, wist je niet voor wie van de twee je dat deed. Op de foto stond Mussolini in een veld met ontbloot bovenlijf, hangbuik en witte hoed het graan te dorsen, terwijl het heilige gezicht van Jezus, lichtblauwe ogen en blond haar, ons aankeek. Hij leek op een van die Duitse soldaten die af en toe in het dorp opdoken.

De burgemeester sprak korte, duidelijke zinnen. Hij zei een zin en was dan even stil. Ze beweerden dat hij net zo praatte als Mussolini. Iemand bracht de Romeinse groet, een ander riep 'leve de Duce'. Ze zeiden dat er partijbonzen onder het publiek waren, om te kijken wie er niet meeklapten.

Ik was daar voor de acteurs. Ik had ze het jaar ervoor ook gezien en wist sommige grappen nog uit mijn hoofd. Je moest al lachen als je ze zag, alleen al om hoe ze eruitzagen. Een man deed een vrouw na, met een rok aan en neptieten, lippenstift en een te klein hoedje met een bloem erop. Onder het praten tilde hij af en toe zijn rok op en ook al zag je niks, we proestten het uit. Het ging vanzelf, je voelde een lach opkomen ergens diep uit je buik en dan was je geen baas meer over je eigen lijf. De vrouwen bloosden bij het lachen. Meneer pastoor keek ook mee, vanaf de eerste rij, met zijn hand voor zijn gezicht om het niet te hoeven zien, maar wel zo schrander om wat ruimte tussen zijn vingers te laten.

Ik had door dat de acteurs zo grappig waren doordat ze de waarheid zeiden. Dingen die iedereen wist maar niemand

hardop uitsprak. Dáár dienden acteurs toe, om die dingen voor het hele dorp uit te spreken. Ik lachte met de mannen mee.

Toen stapte er een als militair verklede acteur op het podium. Hij deed alsof hij verdwaald was en vroeg naar de weg om bij de oorlog te komen.

‘Hebben jullie een bataljon voorbij zien komen? Niet dat ik haast heb, ik kan ook hier blijven. Ze pikken me op de terugweg wel op, hoor ik dan wel hoe het is gegaan.’

Zijn uniform was minstens twee maten te groot en als hij zijn armen optilde, verdwenen zijn handen in de mouwen. Het was zijn droevige gezicht dat de lachsalvo’s ontketende. Hij had een bepaalde grappige tragiek. Ik vond hem de leukste.

De dag erna oefende ik in de varkensstal de grappen die ik nog wist. Ik had ze onderweg naar huis hardop opgezegd en de hele nacht in mijn hoofd herhaald. Maar ook al gebruikte ik exact dezelfde woorden, het werkte niet. Ik probeerde een grapje te improviseren over een vrouw in een dun truitje, ondanks de kou.

‘Kijk mij!’ zei ik hardop.

De varkens keken over hun schouder en met al die ogen op me gericht kreeg ik er geen woord meer uit.

Ik stond voor mijn allereerste publiek.

Het was Teresa geweest die me de betekenis van het woord ‘aardrijkskunde’ had uitgelegd, op een van onze middagen samen. Maar toen ik op een keer zei: ‘Dit is de aardrijkskunde van mijn familie’, zei zij: ‘Zo gebruik je dat niet.’

Ik dacht aan mijn vader als aan de kuil vol kalk achter in het bos, aan mijn zus als aan het verlaten kerkje waar naar zeggen

de geest van de oude gestorven pastoor rondwaarde, aan de Zwarte als aan de dikke eik die deed huiveren en waar zelfs de vogels niet durfden te nestelen.

Rosetta ging naar de lagere school, ze zat in de klas bij meester Anastasi, de enige schoolmeester in heel Tora e Picilli. Ik vroeg vaak of ze me dit of dat woord wilde leren schrijven. Soms antwoordde ze dat ze het niet wist, maar als ze zin had, deed ze het voor en schreef ze met haar vinger in de lucht. Ik volgde de beweging, ik stelde me de beweging voor op papier.

Fortunà volgde het gesprek zonder iets te zeggen. Andere keren zei hij dat ik moest ophouden met steeds dezelfde dingen vragen. Hij scheurde een homp brood af en kauwde het luidruchtig weg. In de keuken klonken alleen zijn gesmak en mijn moeder, die de uien en wortels voor het eten fijnhakte.

In het begin hadden de varkens alleen namen met letters die ik kende. Gaba, Eba en zo. Daarna gebruikte ik namen waarvan ik niet wist hoe je ze schreef: de Dikke, de Vlek, de Valsaard, de Zwarte. Namen die de natuur voor ze had uitgekozen.

Mijn vader zei dat het verkeerd was om een dier dat later verkocht of geslacht werd een naam te geven. Maar dat vond ik van niet.

Ik kon Rosetta's schriften niet gebruiken om te oefenen met schrijven, dus pikte ik er een paar als ik naar de markt ging, en hoewel ik me er niet echt voor schaamde, heb ik het zelfs Teresa nooit verteld.

Don Aniello Panzer kwam uit Napels en hij ging altijd met zijn bestelwagen aan de overkant van het plein staan, bij de witte muur vol gaten waar de hagedissen in weggropen. Hij was 's ochtends altijd de eerste, hij schoof het voor- en zijpor-

tier open en als de mensen begonnen te komen, stak hij zijn riedel af met alle koopwaren, als een gebed. Een reeks woorden in altijd dezelfde volgorde. Vast en zeker van buiten geleerd en waarschijnlijk had hij niet eens alles wat hij opsomde in zijn bus. Wat er wel in zat, waren schoonmaakmiddelen, bezemstelen, paraplu's, ondertruitjes, katoenen sokken en wollen sokken, mannenonderbroeken, tangetjes met rubberen handgreep en papegaaienbektangen, draadscharen, pijphennep, wasknijpers, spijkers, kaarsen, lucifers, en allerlei andere stokoude spullen die niemand ooit wilde. Alles wat hij je liet zien, was volgens hem Duits. Daarom werd-ie Panzer genoemd.

'Hé, Anièl, wil je m'n *provola* uit Agerola proeven? Die is ook Duits,' riep don Michele dan spottend, de verkoper uit Nocera met zijn busje vol provolakazen en worsten. Voor het fatsoen bood hij iedereen die langsliep olijven aan.

'Wat weet u, uit dit afgelegen oord, er nou van? Kom ik helemaal hierheen en dan bedankt u mij zó?' reageerde don Aniello. 'De Duitsers zijn een stuk beschaafder dan wij, wat zij maken doet het gewoon, niet zoals bij de Italianen of de Napolitanen.'

De enige spullen in de bus van don Aniello Panzer die mijn belangstelling hadden, lagen bij de zijdeur. Een plek die hij niet goed kon bewaken. Daar stonden de dozen met schrijf- en kleurpotloden, de geodriehoeken voor technische tekeningen, ijzeren en houten passers, een soort gebedenboekjes met een beschermengel op de kaft. Ik zocht de schriften. Ze lagen op drie stapels: de lijntjesschriften, die met witte blaadjes en die met ruitjes. Wanneer don Aniello Panzer even bleef praten met een mevrouw over de uitzet voor haar dochter die ging trouwen, pikte ik een schrift. Ik trok mijn buik in en stopte

het achter de band. De kartonnen kaft plakte aan mijn vel en thuis moest ik hem voorzichtig lospulken, als een gaasje, doordrenkt met spiritus, dat één is geworden met een korstje, en dat je niet weet wat meer pijn doet, de wond of het heelmiddel. Er bleef een rode rechthoek op mijn vel achter, even groot als het schrift.

Eerst snoof ik eraan. De geur van nieuw papier deed me denken aan een plek in het bos waar de wind de geuren van gras en paddenstoelen naartoe blies. Teresa had me verteld dat papier van hout werd gemaakt en ik meende in de geur elke boomstam te herkennen die ik ooit was tegengekomen. In het varkenskot deed ik alsof ik schreef. Ik maakte de steeltjes, de rondjes, stippelijntjes, daarna de letters die ik kende en tot slot liet ik alles samensmelten tot iets wat op een handschrift leek. Ik kon niet schrijven, maar ik had toch een taal gecreëerd. Als alle bladzijden van het schrift volgekrabbeld stonden, verbrandde ik het in de emmer met takken die ik in het bos had geraapt. Daarna ging ik een nieuw schrift pakken, dat ik in mijn wollen matras had verstopt, en begon van voren af aan.